

Er der nogen der ved hvor dette hus har
ligget så kontakt os venligst

SPEJLET *ET TILBAGEBLIK*

**Østervrå Lokalhistoriske
Forening**

Premierløjtnant Per Sørensen skæbne.

Kilde: Intet Nyt fra Østfronten af Erik Haaest.

Født 1913 i Østervrå i Vendsyssel.
Student fra Aalborg Katedralskole i 1932.
Officer fra 1933.
Lærer ved korporalskolen i Sønderborg i 1939
Adjutant ved 3. bataljon i Viborg den 9. april 1940.

Per Sørensen var ”en flot mand, 190cm høj, velbegavet, fysisk og psykisk stærk, præget af fåmælted, jernvilje, beskedenhed, uden hang til store ord eller brug af overdrevne udtryk for dybere følelser. Dertil i besiddelse af den underspillede humor, som blandt danskerne vist kun kendes blandt indfødte vendelboere”.

I Danmark var der sidst i 30'erne en udbredt frygt for Sovjet-kommunismen, bolchevismen, som forstærkedes ved Sovjetunionens overfald på Finland den 30. november 1939.

Da Tyskland derefter angreb Sovjetunionen den 22. juni 1941, fik den dengang så højt respekterede oberstløjtnant Christian P. Kryssing den danske regerings tilladelse og tilladelse til at oprette et dansk frikorps for i samarbejde med Tyskland at gå til kamp mod bolchevismen.

Efter den tyske besættelse af Danmark følte mange danske officerer en stor skam og frustration over, at danskerne ikke som nordmændene havde taget kampen op mod tyskerne, og de mærkede den kulde, upopularitet og foragt, som store dele af den danske befolkning mødte dem med. Man burde have kæmpet på trods af, at den danske regering havde meddelt, at den tyske værnemagt nu befandt sig i Danmark efter aftale med regeringen.

At det så ville have været ganske nytteløst og ville have kostet mange danske soldater livet, var en helt anden sag.

At danske officerer efter 9. april kunne forudse en usikker karriere, var nok endnu en af årsagerne til, at premierløjtnant Per Sørensen sammen med 40 andre officerer anmodede om og fik regeringens tilladelse til militært at træde udenfor nummer og melde sig til Frikorps Danmark med løftet om at kunne genindtræde i deres respektive stillinger efter krigen.

Sammen med 600-700 frivillige var han med det første hold, der allerede den 19. juli 1941 afrejste fra Hellerup station til uddannelse i Tyskland, hvor han de følgende måneder knoklede med sine folk på en feltbane og øvelsesplads ved en kaserne nær Hamburg.

I et brev til forældrene i Østervrå retfærdiggør han sin beslutning om at kæmpe på tysk side således: *Jeg håber, at mor efterhånden vil forstå, at dette ikke er noget eventyr, men et absolut nødvendigt forsøg på at skabe en fremtid både for mig selv og for vort land.*

Jeg kunne ikke længere holde ud at se på den slendrian, der stadig vedblev at herske derhjemme. Jeg følte det som min pligt at gå imod den menneskehedens svøbe, der hedder bolchevismen.

(Ordet 'slendrian' hentyder sandsynligvis til de foregående års konstante nedskæringer af forsvaret, som man så på med stor bekymring i bl.a. Per Sørensen's konservative barndomshjem, og som efter nogles mening højst sandsynligt ville få katastrofale konsekvenser for Danmark).

Den 15. september 1941 rejste den nyudnævnte SS-Obersturmführer Per Sørensen som chef for 2. kompagni af Frikorps Danmark med troppetøget til Treskovlejren i Polen, som nu var indlemmet i 'Det tredje rige'. Der skulle frikorpset have frontuddannelse, inden det efter planen skulle sendes til fronten i begyndelsen af maj måned. Per Sørensen, som blandt sine folk gik under navnet 'Pæ Søvren', forlod dog allerede lejren sidst i november for at påbegynde en SS-officersuddannelse i Sydtyskland.

Sidst i februar 1942 var han tilbage i Treskovlejren, og samme forår kom han på orlov hos forældrene.

Den negative stemning mod besættelsesmagten forhindrede ham dog ikke i ”*stolt som en kalkunsk hane at spankulere op og ned ad gaden i Østervrå i SS-uniform, hvilket ikke har gjort det let for forældrene i den lille stationsby*”.

Efter ni lange måneder blev Per Sørensen's kompagni endelig beordret til fronten, og folk var ellevilde af glæde. Nu skete det endelig. Nu skulle de i krig. Det var jo det, de havde meldt sig til. Nu skulle de til Rusland.

Per Sørensen beskrev rejsen som meget interessant, især de sidste fem timer, som foregik med flyvemaskine.

Forholdene ved fronten mellem Leningrad og Moskva var ikke gode for tyskerne. 6 tyske divisioner var så godt som omringede af den røde hær. Forsyninger måtte flyves ind, og de mange sårede måtte flyves ud, og det gik nærmest i rutefart mellem fronten og de indesluttede tyskere.

Frikorps Danmark skulle afløse en totalt nedkæmpet bataljon af værnemagten og blev modtaget af lus, myg, tyfus i vandet, elendige veje samt dårlige hygiejniske forhold med mange dage uden vask og barbering. Der var sygdom og perioder med uafbrudt regn, hvor de fleste af folkene måtte flygte ud af deres bunkers, når de var ved at drukne i vand, og oven i det hele heftige kampe under meget vanskelige vilkår.

Hvor slemt det end så ud, bevarede Per Sørensen optimismen i sine mange breve til forældrene, og dels på grund af censuren, og fordi han nok heller ikke ville ængste dem, fortæller brevene meget lidt om alle de lidelser, han og hans folk måtte gennemgå.

Som krigen skred frem, viste brevene imidlertid, at han blev mere og mere påvirket af den nazistiske tankegang.

Nazismens mål var at beskytte og tjene de racemæssigt rene germaneres interesser bedst. Dette kunne

lettest ske ved at bygge en militært og økonomisk stærk velfærdsstat, under ledelse af en suveræn leder, kaldet føreren.

Skadelige elementer, som kom i vejen for at bygge en sådan raceren og velfungerende stat, skulle fjernes, hvilket førte til udryddelsen af 9-11 millioner jøder, sigøjnere, homoseksuelle, kommunister, Jehovas Vidner, mentalt retarderede, russiske og polske krigsfanger m.fl. Den politiske opposition blev skaffet af vejen, deriblandt socialdemokrater og kommunister, men også borgerlige modstandere fra liberale centrumspartier oplevede forfølgelser.

Per Sørensen var en dygtig og overordentlig modig soldat, der gik foran sine soldater, og i kritiske situationer var der intet, der formåede at forstyrre hans stoiske ro.

Han var kendt for sine mange lune bemærkninger på jysk. Når han sagde: *"Det ku' A såmænd itt' ha' gjort møj bejer sjel"*, var det en stor ros.

Han ville helst klare sig selv og brugte derfor kun feltradioen i nødsituationer, men kom der en sjælden gang en anmodning om hjælp fra ham over radioen som f.eks.: *"Nu ka' vi snart ett' mier!"*, vidste man, at det var op over, og at der lynhurtigt måtte tilkaldes forstærkning.

En anden gang lød det flegmatisk: *"Nu synger vi å' det sidst' wers!"* – *"Du må holde lidt endnu, Per! Divisionen har lovet os panserstøtte om 10 minutter!"*. Efter en lang pause i telefonen kom det derefter fra Per Sørensen: *"Så synger vi den sidst' wers jen gång mier!"*

Den slags og meget mere gjorde, at mandskabet elskede ham.

Den 3. september fik han fra det danske ordenskapitel tilladelse til at bære jernkorset af 1. klasse og den 17.-9. ligeledes skriftlig tilladelse fra kongen.

I løbet af krigen fik Per Sørensen flere anfald af sumpfeber, en malarialignende sygdom, der gjorde ham ukampdygtig i nogle perioder, og i 1942 fik han en granatsplint i benet, men formåede at blive på sin post.

Flere ting i Per Sørensens breve hjem afslører, at han ikke kan have været uvidende om de krigsforbrydelser, der blev udøvet i hans nærhed.

Han skrev om, *"idioterne, SS skød, så der kunne blive en pæn kaserne i Treskov"*, og han undrede sig over, hvorfor man dog gad *"holde liv i idioterne på anstalten i München"*, ligesom han kaldte en nedslagning af 300 polakker under Polenfelttoget for *"en fornøjelig beretning om SS's arbejdsmetode"*. Ved den lejlighed skød man først hver femte, så hver tredje og til sidst resten. Ligeledes skrev han om *"den pæne, velfungerende KZ- Ddachau"* samt om de *"tilfredse, russiske krigsfanger"*, som blev beordret til at slæbe ammunition til de kanoner og rifler, der efterfølgende blev *"rettet mod deres egne landsmænd"*.

Vinterkrigen i Rusland blev en katastrofe for tyskerne og for Frikorps Danmark. Det var den hårdeste vinter siden 1812, da den franske kejser Napoleons tropper frøs ihjel foran Moskva. I vinteren 1941-42 var gennemsnitstemperaturen helt nede på 45 minusgrader døgnet igennem, og historien gentog sig nu med den forskel, at det her var tyskerne og danskerne, der måtte lide kuldedøden.

De mange ihjelfrosne, sårede og faldne danske soldater blev erstattet med tyskere, og inden længe var danskerne i korpset ved at være i mindretal, hvilket resulterede i, at der efterhånden taltes mere tysk end dansk. Kampmoralen dalede, mismodet steg, og nederlaget lurede i horisonten.

I Per Sørensens breve hjem var der dog stadig begejstring og optimisme. Hans tro på sejr var tilsyneladende usvækket – i hvert fald udadtil, men det var en illusion.

I april måned 1943 besluttedes det, at det indskrumpede Frikorps Danmark skulle opløses, og at de resterende frivillige danskere skulle indlemmes i et nyopstillet 'Regiment 24 Dänemark', et regiment bestående af danskere og tyskere med tyske officerer. Denne blanding af tyske og danske soldater anført af tyske officerer, bevirkede stor utilfredshed blandt de menige frivillige, og det var lige ved at udvikle sig til mytteri. De tyske officerer krævede for meget "Jawohl", hvor danskerne ønskede en begrundelse før udførelsen af mindre forståelige ordrer.

Protesterne døde dog langsomt ud, for den danske regering støttede ikke de frivilliges krav, og så var modstanden jo nytteløs. Soldaterne var tvungne til at blive. Desertering var ensbetydende med dødsstraf.

I den sidste del af oktober og lidt af november 1943 var Per Sørensen på orlov i København for at blive gift med sin forlovede Else. Brylluppet foregik i København, men uden deltagelse af forældrene fra Østervrå. Toggangen var umulig, så turen fra Vendsyssel ville være for besværlig og desuden alt for kold på den tid af året pga. de uopvarmede tog.

Den 18. januar måtte tyskerne trække sig tilbage fra belejringen af Leningrad, og i et brev først i februar 1944, hvor Per Sørensen – tilsyneladende efter en pause - atter fører bataljon, fortæller han lidt nedtonet om, hvor frygteligt anstrengende krigsførelsen var, både legemligt og sjæleligt. I virkeligheden hørte disse kampe til de hårdeste og mest forbitrede på Østfronten, og der blev kæmpet indædt og med stor vildskab. Tyskernes krigslykke var vendt. Fra nu af gik det kun nedad mod det endegyldige nederlag.

Midt i alt dette fik Per Sørensen pludselig orlov. Han tog hjem til sin hustru i København, hvor han opdagede, at hun havde været ham utro med en af hans bedste venner. Per Sørensen gjorde imidlertid kort proces og fik indleveret sin skilsmissebegæring til myndighederne, inden han tog tilbage til fronten. Under opholdet i København traf han en gammel vens fraseparerede hustru, baronesse Minna Louise von Rosen, der blev den sidste kvinde i hans liv og hans store kærlighed. De var begge blevet svigtet og var så at sige i samme båd. De faldt for hinanden og nåede at få fjorten vidunderlige dage sammen.

I juli 1944 fik han en granatsplint i halsen, men såret heledes hurtigt.

Personligt havde han succes på krigsfronten, og i et brev den 21. oktober 1944 kunne han berette, at han havde været hos panserkorpsgeneralen for at modtage 'Deutsche Kreuz in Gold', "som er en kæmpe stor stjerneformet orden, der bæres på højre side af brystet, og som nærmest svarer til tre gange 'jernkorset' af

første grad". I den anledning tømte han en flaske champagne sammen med generalen. Begge dele må han have følt som en stor ære.

Per Sørensen var så heldig at komme hjem på juleorlov og tilbragte naturligvis julen i København sammen med kæresten Marie Louise von Rosen (Minna), hvorefter der udspondt sig en brevveksling mellem hende og fru Sørensen i Østervrå. De to damer fattede sympati for hinanden, og Minna fortalte mere om Per og hans sindstilstand i brevene, end han selv havde for vane at gøre. Hun fortalte om, hvor meget skilsmissen tog på ham. Han følte den som en skamplet, hvilket også var en af grundene til, at han ikke viste sig i Østervrå i juleorloven. Han magtede simpelthen ikke at tale om det, der var sket.

Juleorloven var gået alt for hurtigt med megen selskabelighed, for det var jo sådan, at når den afholdte Per Søren var i staden, ville alle vennerne hilse på ham.

Minna kunne også fortælle, at Per ved sin tilbagekomst til Tyskland havde fået en ny medalje: Ehrenblatt des Deutschen Heeres. Ligeledes blev han forfremmet fra Hauptsturmführer til Sturmbannführer og var således nået at blive Kommandeur med tilladelse til at føre en bataljon. Hans forfremmelse var til stor glæde for de frivillige, da han var den eneste dansker, der var nået så langt.

Kampene var imidlertid stadig meget hårde, og i et brev fra 27. januar 1945 stod der, at bataljonen var blevet angrebet af russerne i fem dage og nætter i træk, og at han havde mistet mange folk, *"flere end han brød sig om at tænke på"*.

Den 1. marts 1945 indrømmede Per Sørensen, at krigen var gået skidt i den senere tid, og at den krig ville være forbi i morgen, hvis man hjemsendte hele SS. Såvel Weichselarméen som Vestarméen havde fuldstændigt svigtet, skrev han.

Samme måned blev han for syvende gang lettere såret i sin bagdel, og selv om der var bedring, smertede det stadigvæk, når han forsøgte at sidde ned. Trods al modgangen havde han og bataljonen nu ikke helt tabt modet.

Sidst på måneden virkede det dog, som om Per Sørensen kunne se skriften på væggen. Forskellige symptomer viste, at alt ikke var, som det skulle være, men hvis skæbnen ikke ville unde dem sejren, måtte de selvfølgelig bøje sig for det.

Såret i balderne var ved at være helet ligesom det nye sår i hovedet.

Den 31. marts fortalte Minna von Rosen i et brev til fru Sørensen, at Per nu regnede med, at krigen ville blive afgjort inden for måneder, ja, måske kun uger, og at de, der bar SS på kraverne ville blive sat ind til det sidste. *"Det kan blive lystigt til sidst"*. Brevet til Minna vidnede om, at Per efterhånden var meget langt nede og egentlig havde opgivet håbet.

Det meste af april måned gik, før lægeparret i Østervrå modtog det brev fra sønnen, som skulle blive det sidste. Fru Sørensen ville ikke åbne brevet og sagde til sin mand: *"Per er død!" "Snik, snak. Døde mænd skriver ikke breve!"*

Fru Sørensen var dog sikker i sin sag. Baggrunden var, at hun efter at være gået i seng om aftenen pludselig var vågnet op med en frygtelig fornemmelse af, at Per nu lige død. Måske et tilfælde – men senere skulle det vise sig, at hendes søn virkelig var død i Berlin samme aften, den 24. april 1945. En snigskytte havde ramt ham i baghovedet med et riffelskud.

Efter mange vanskeligheder lykkedes det hans trofaste folk at få deres elskede kommandør begravet på en kirkegård i en i hast sammentømret kiste. På et leje af grankviste blev han lagt ned i *"fuld uniform og med alle dekorationer og ordner, for at disse ikke skulle falde i russernes hænder"*. Efter en kort og gribende tale blev kisten sænket ned, hvorefter det lille æreskompagni rettede rifterne opad og afskød en salut i luften. Ceremonien sluttede med den gamle, tyske soldatersang *"Ich hat' einen Kameraden"*, hvorefter danskerne sang sidste vers af *"Altid frejdig ..."*.

Da læge Sørensen havde læst sin søns sidste brev op for sin frue, sagde hun: *"Jeg vil have Per hjem! Han skal hvile mellem os, når vi ikke er her mere"*.

Efter krigen flyttede parret til Løkken, og efter lægens død i 1964 begyndte fru Sørensens kamp for at få sønnens jordiske rester hjem, så han kunne hvile ved faderens side. Det blev en lang og hård kamp, før det lykkedes i 1968.

Fru Sørensen døde i 1986, og nu hviler Per mellem sine forældre. På hans gravsten står ordene:

Premierløjtnant Per Sørensen
1913-1945.

Fra årsmødet i Thorshøj klubhus

tirsdag d. 5. maj 1992.

En af aftenens indbudte talere var smedemester Hartman Skov fra Østervrå, der fortalte om sine indtryk fra dagene omkring 9. april 1940.

Han var blevet indkaldt til militærtjeneste den 1. oktober 1939 og hjemsendt året efter den 24. april 1940. Hans kompagni var stationeret i Århus, hvor det den 9. april blev beordret til at begive sig til grænsen kl. 05.30. De nåede dog ikke så langt, for umiddelbart før Skanderborg blev de stoppet og fik den besked, at Danmark havde kapitulert. Den tyske værnemagt ville fra nu af beskytte Danmark.

”Mandag den 8. april var vi på øvelse. Allerede kl. ca. 15.00 blev vi imidlertid sendt hjem til kasernen, hvorefter vi fik ordre til at udskifte alle øvelsespatroner i køretøjernes magasiner til skarpladte patroner med stålprojektiler. Dette foregik til ca. kl. 22.00 den 8. april.

Alle Nimbus motorcyklerne var anbragt i kasernegården om natten, og selv måtte vi i fuld udrustning hvile i gymnastiksalen. Det var lovligt at slappe livremmen 2-3 huller, sætte vore geværer ud til væggen og så ellers ligge på gulvet indtil kl. 5.30 om morgenen den 9. april.

Vi samledes i kasernegården og startede motorcyklerne, men fik ordre til at stoppe dem igen, og således gik der ca. halvanden time, inden vi for alvor fik tilladelse til at starte og køre mod Vejle. Der skulle vi efter planen mødes med flere militærenheder, hvorefter vi i samlet flok skulle køre til grænsen i Sønderjylland. Mens vi endnu holdt i kasernegården i Århus, så vi tyske flyvemaskiner flyve lavt hen over kasernen. På turen til grænsen blev vi dog stoppet umiddelbart, inden vi nåede til Skanderborg og fik derefter den besked, at Danmark havde kapituleret, og at den tyske værnemagt nu ville beskytte os. Derefter vendte vi alle omkring og kørte tilbage til Århus, hvor kasernen kort efter blev besat af tyskerne.

Vi måtte så i gang med at tømme en masse skrivebordsskuffer på kontorerne. Under det arbejde tog den militære disciplin en hurtig forandring, og vi blev bl.a. pludselig dus med vore officerer. Eftersom kasernen var besat, måtte vi danske soldater ud på landet i det, man militært kalder for kantonnement.

(Kantonnement bruges om et område, hvor soldater er indkvarteret hos private. Indkvarteringen foregår i bygninger i modsætning til indkvartering i bivuak.)

Alle 28 mand i vores eskadron kom ud i området omkring Hornslet, tre mand på hver motorcykel: en skytte i sidevognen, en forsyner på bagsædet og en fører foran.

Omkring kl. 8 om aftenen fandt mine to kammerater og jeg den firlængede gård, vi skulle bo på indtil videre, og da jeg var fører på motorcyklen, måtte jeg jo tale med gårdens ejer og forklare, at vi havde fået besked på at bo der indtil videre. Mens vi talte, kom konen ud til os. Lidt forskræmt af dagens begivenheder udbrød hun: ”Oh, herregud, det er da godt, I snakker dansk!”

Vi forklarede dem så, at blot vi fik lidt halm i en eventuel tom kobås, kunne vi sagtens ligge der om natten. De var meget flinke, og da det var et meget stort stuehus, fik vi sandelig hver sin seng at sove i. De følgende 14 dage havde vi det godt. Vi skulle blot møde i Hornslet et par timer hver dag om formiddagen. Da vi var tre håndværkere – henholdsvis en slagter, tømrer og smed, fik de slagtet både gris og kalv. Tømreren ordnede nogle vinduer, og gårdens vandværk blev repareret.

Et par dage før vi skulle hjemsendes, skulle vi gøre vore motorcykler rene, tændrørene skulle skrues af, og der skulle hældes konserveringsolie ind i cylindrene, men da vi jo godt vidste, hvem der senere skulle bruge motorcyklerne, fik vi i stedet for olie hældt en flaske saltsyre i de fire cylindere, som fandtes i en nimbus. Det var nok vores første sabotage, nej for resten ikke det første vi foretog, for allerede den første nat efter den 9. april, altså natten mellem den tiende og elvte april var vi nogle stykker, som deltog i flytningen af et stort lager ammunition fra et depot i Århus. Det fik vi læsset på to lastbiler, hvorefter det blev gravet ned i jorden i en skov uden for Århus. Vi var med det samme absolut ikke gode venner med den tyske besættelsesmagt, og allerede fra starten af modstandskampen var det gamle ordsprog om, at tale er sølv, men tavshed guld, meget vigtigt at huske på.

I sommeren 1943 var jeg montør hos Sæby Jernstøberi og Maskinfabrik, og den 24. august, hvor der blev erklæret undtagelsestilstand i Danmark i forbindelse med, at danske krigsskibe blev sænket, og det danske politi blev interneret, og vi alle skulle være hjemme kl. 9 om aftenen, fik jeg på grund af mit arbejde udstedt en grøn tilladelse til at vende hjem senere. Det kunne jo nok hænde, at et arbejde tog længere tid end beregnet, så klokken måske kunne blive både 10 og 11.

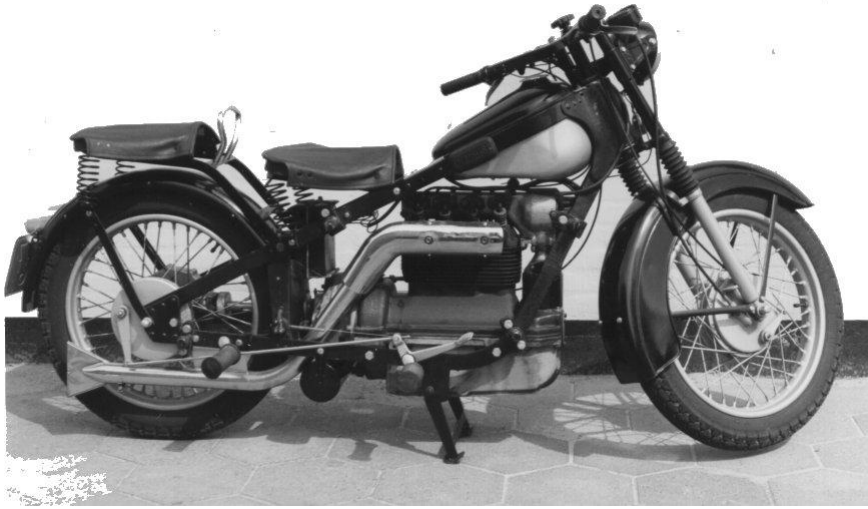
En aften, da jeg sent var på vej hjem fra arbejde, blev jeg stoppet af en tysk patrulje på to mand i Præstbro. Da jeg kunne fremvise min tilladelse, var det en hurtig kropsvisitation, og heldig var jeg, for jeg havde et eksemplar af ”Frit Danmark” liggende i lommen, dvs. bunden af lommen var klippet af, så den slags blade sad altid i foret omme i ryggen.

Da jeg i 1944 købte en ford, årgang 1929, og jeg ingen garage havde, lejede jeg en i Østervrå. Nu ville skæbnen, at det var hos en aktiv modstandsmand, så den fik ikke altid lov til at stå stille om natten. Den blev ofte brugt til at hente våben og ammunition, når englænderne kastede containere i faldskærm ned ude i Stagsted og Pajhede skov.

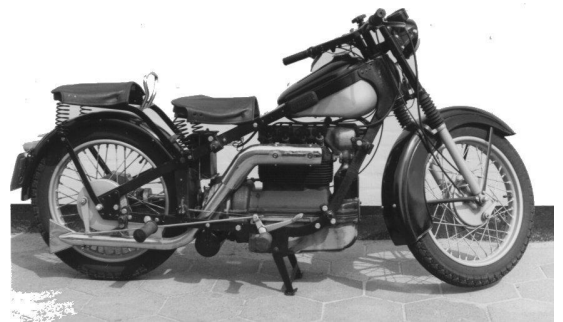
Bilen er solgt for mange år siden, men nummerpladerne er her stadig og kan kalde minder frem. Besættelsestiden var en streng tid, og vi, der har oplevet den, glemmer aldrig den tid og tiden, der fulgte efter, for da blev friheden fejret, og vi sang af hjertens lyst: Frihed er det bedste ord, som på jorden findes.”

Hartman Skov deltog aktivt i frihedskampen.

Redigeret af Karen Baier.

En dansk Nimbus motorcykel

En dansk Nimbus motorcykel

En dansk Nimbus motorcykel